

CD KLASSIEK

**Meester op de toetsen
Johann Sebastian Bach**

Van Johann Sebastian Bach is een interessant handschrift uit 1738 overgeleverd met daarin zeven concerto's voor klavecimbel solo plus orkest (BWV 1052 tot 1058), in telkens drie delen. Die autograaf bevat nog een achtste fragmentarisch werkje (BWV 1059), slechts negen maten lang. Ook dat fragment is echter een herwerking van een eerdere compositie, in dit geval zou het gaan om een deel uit cantate 35.

De zeven concerto's ontstonden aan het hof in Weimar of Köthen en zijn recyclage van ouder werk. Van een drietal klavecimbelconcerten is de oervorm echter wel bekend. BWV 1057 is een doorslag van het vierde *Brandenburgse Concerto* waarbij Bach in het concertino enkel de vioolpartij omwerkt voor klavecimbel en de blokfluitenpartij behoudt. BWV 1058 en 1054 zijn bewerkingen van een vioolconcert.

Staier speelt dit op een hedendaagse kopie van een Hassklavecimbel uit 1734, met andere woorden uit exact de tijd waarin Bach na 1723 concerteerde en

wellicht ook bovengenoemde werken opvoerde (samen met zijn zonen en leerlingen) in café *Zimmermann*, aan de Katharinenstrasse in Leipzig. Er bestaan echter ook versies waarin de solopartij op piano wordt gespeeld: Bachs muziek verdraagt veel en blijft aldoor mooi.

Terug naar de versie van Andreas Staier met het klein bezette, maar groots spelende Freiburger Barockorchester onder de leiding van eerste viool Petra Müllejans. Staier, die in de jaren 1980 klavecijnist was van Musica Antiqua Köln, is intussen een van 's werelds leidende klavecimbel- en pianofortespelers. Voor dat laatste instrument is hij zo goed als dé *godfather*. De vrouwen van het Freiburger Barockorchester moeten alleszins niet ervan overtuigd worden dat Staier's pittige en krokant-frisse benadering werkt. Zeker in BWV 1052, 1054 en 1057 hoor je hoe het klavecimbel tegelijk speelt en ernstig soleert, zodat door de muziek een beeld van de componist wordt opgeroepen dat blijft hangen en perfect past bij Bachs baanbrekende contrapuntische experimenten. Onderkoelde, maar ware emotie. (JC)

Johann Sebastian Bach, *Harpsichord Concertos, Concertos pour clavecin, Cembalo-Konzerte*, door Andreas Staier (klavecimbel) en het Freiburger Barockorchester onder de leiding van Petra Müllejans, 2 cd's, harmonia mundi, HMC902181.82, 30 euro.

CD KLASSIEK

**Wagner achterna
Arnold Schoenberg**

De Oostenrijks-Amerikaanse componist Arnold Schoenberg (1874-1951) ging de muziekgeschiedenis in als de grondlegger van de twaalftoonsmuziek en wordt daardoor gerekend tot de invloedrijkste componisten van de twintigste eeuw.

Aan het begin van zijn carrière werkte hij echter in laatromantische stijl aan een compositie die de *Gurre-Lieder* zou gaan heten. Zijn voorbeeld waren de orkestliederen van Mahler. Het groeide uit tot een wereldlijke cantate van bijna twee uur.

De *Gurre-Lieder* gingen pas in 1913 in première en oogstten veel bijval. Alleen was de componist intussen andere wegen gaan bewandelen en had hij het laatromantische pad al verlaten. Het is een vrij wagneriaans middeleeuws verhaal, over een alles verterende liefde met veel donkere passages, over doden die worden opgeroepen en het uitspreken van vloeken.

In het tweede deel horen we onmiskenbaar de Wagner van de *Ring der Nibelungen*, met veel hoorngeschal en zware akkoorden. Elders zijn er haast rechtstreekse verwijzingen naar de knapste passages uit Mahlers liedcyclus *Des Knaben Wunderhorn*. Het Gürzenich-Orchester Köln speelde ooit de premières van Mahler. Topcast. (EDS)

Arnold Schoenberg, *Gurre-Lieder*, door het Gürzenich-Orchester Köln onder leiding van Markus Stenz, 2 cd's, Hyperion, CDA68081/2, 37 euro.

BOEK POEZIE

**Favoriete verzen
Benno Barnard**

Op 21 november 2010, de zondag van Christus Koning, stierf de 90-jarige vader van de Nederlandse dichter en essayist Benno Barnard. Vader Willem, die zelf dichtte onder het pseudoniem Guillaume van der Graft, rekende zich tot de oud-katholieke Kerk en voor die denominatie was die dag uiterst

symbolisch, de zondag van de Voleinding.

Dergelijke anekdotes over zijn eigen leven, over ontmoetingen, reizen, al dan niet vreemde interesses en meer, hangt Benno Barnard in *Mijn gedichtenschrift* op aan 55 gedichten van uiteenlopende dichters, van de middeleeuwse Hadewijch tot tijdgenoot en vriend Herman De Coninck. Hij verwijst naar de schriften waar burgerdames hun favoriete gedichten in overschreven. „De wereld begon te vergaan toen dames ophiielden een gedichtenschrift bij te houden”, stelt hij in een voorwoord. „In dit boek ben ik mijn eigen voorbijganger.”

Die voorbijganger blijkt 250 bladzijden lang hoogst onderhoudend. Barnard vertelt aantekelijk over de vele zaken die hem fascineren, van hele kleine talen tot muziek en kunst, van een België waar hij als Nederlander al vele jaren woont tot religie in al haar vormen. Barnard doet de lezer lachen en diens brein

spinnen, en brengt vervolgens met het volgende gedicht weer rust. Tussendoor doet hij een poging om uit te zoeken wat in deze tijd de beste manier is om naar poëzie te kijken. Het ene gedicht brengt hem naar een conclusie, het volgende doet hem op zijn stappen terugkeren.

Daarnaast spreidt Barnard ook hier en daar een lichte fascinatie tentoon voor zijn eigen persoon. Dat vergeef je hem echter vrijwel meteen, vanwege zijn mooie zinnen en zijn heerlijke aaneenrijgen van inzichten. (JVH)

Benno Barnard, *Mijn gedichtenschrift*, Atlas/Contact, Amsterdam/Antwerpen, 2015, 251 blz., 24,99 euro, ISBN 978 90 2544 607 9.

BOEK SAMENLEVEN

**Geen afscheid genomen
Wim Geysen**

En kind verliezen is vreselijk, niet enkel voor de ouders, maar ook voor broers of zussen. Auteur en theatermaker Wim Geysen bundelt in de herwerk-

te versie van zijn boek *Zonder afscheid* uit 2004 getuigenissen van die overgebleven broers of zussen. Het resultaat is een aangrijpend boek over immens verdriet en gemis. Dat blijken immers emoties die iedereen anders beleeft en waarover moeilijk wordt gepraat, zelfs in gezinsverband.

De getuigenissen komen erg direct op de lezer af en het is moeilijk er onbewogen bij te blijven. Het boek is gemaakt in nauwe samenwerking met vzw Ouders van Verongelukte Kinderen, die daarmee verkeersonveiligheid wil aankaarten. Ook wil de vzw tonen dat de broer of zus van het slachtoffer hulp moet krijgen om het drama te verwerken. Veelal gaat alle aandacht naar het leed van de ouders en moeten de kinderen zich sterk houden.

Door de directe, realistische stijl en korte emotionele poëziesstukjes tussendoor komt de anonieme verkeersdode plotseling veel dichterbij. Als lezer besef je dat jou hetzelfde kan overkomen. Het onbehaaglijke gevoel dat we er niet mee kunnen omgaan, neemt de overhand. Zij die in *Zonder afscheid* aan het woord komen, konden echter niet anders dan leren omgaan met de ondraaglijke realiteit. (AD)

Wim Geysen, *Zonder afscheid. Als het verkeer je gezin breekt*, Manteau, Antwerpen, 2015, 304 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 2233 179 8.

BOEK ACTUALITEIT

**Stalin of tsaar?
Steve Lee Myers**

Met zijn militaire optreden in het Midden-Oosten staat Rusland weer op het wereldtoneel. Sommigen roepen zelfs om een nieuw verbond van de 'oude' geallieerden van 1945 (Verenigde Staten van Amerika, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Rusland) om vrede in de wereld te brengen. De Russische president Poetin is echter geen gebruikelijke politicus. De titel van de biografie van de hand van de Amerikaanse journalist Steven Lee Myers spreekt boekdelen. Poetin is de nieuwe tsaar. Zijn heerschappij staat niet ter discussie en wie toch zijn twijfels

heeft, zal dat geweten hebben. Hij verweefde zijn eigen lot met dat van Rusland, alleen hij kan stabiliteit brengen in de logge Russische staat.

Net zoals Stalin, 'de rode tsaar', is Poetin van bescheiden afkomst. Zijn vader was arbeider en getraumatiseerd door zijn frontervaringen. Vladimir Vladimirovitsj, geboren in 1952, groeide op in een woonkazerne. Opmerkelijk detail, zo leren we uit de 600 bladzijden dikke biografie, is dat hij als boreling gedoopt werd in de orthodoxe Kerk en door de moeders van het wooncomplex christelijk opgevoed.

De weinig opvallende Vladimir trad al tijdens zijn studies toe tot de inlichtingendienst KGB. Omdat hij Duits had geleerd op de middelbare school, werd hij naar Dresden gestuurd. Daar maakte hij, tot zijn afgrijzen, de ineenstorting van het Sovjetsysteem mee. Tien jaar later heeft hij de macht over het nieuwe Rusland volledig in handen. Hoe kwam dat? Myers: „Poetins steile klim naar de top van de macht was zo snel, zo onverwacht en zo verbijsterend, dat een vooraanstaand Russisch historicus het fenomeen beschreef in bovennatuurlijke termen, als een ge-

schik van een hogere macht aan een zwaar beproefde, maar dankbare natie.”

Myers beschrijft hoe Poetin zijn macht kon consolideren en erin slaagde de grondwet te omzeilen. Aandacht is er ook voor de moordaanslagen die gebeurden in die periode.

Het boek eindigt met de Oekraïne-crisis. Poetins optreden in de Krim, en later in het oosten van Oekraïne, berustte niet op inschattingfouten. De reactie van het Westen kon hem niets meer schelen. Myers beweert dat met deze crisis de pragmatische politiek van Rusland voorbij is. (EDS)

Steve Lee Myers, *De nieuwe tsaar. De opkomst en heerschappij van Vladimir Poetin*, Prometheus, Amsterdam, 2015, 606 blz., 35 euro, ISBN 978 90 3514 384 5.